

JAN HALADA

BARBORA OSVALDOVÁ (ED.)

SLOVNÍK ŽURNALISTIKY

VÝKLAD POJMŮ A TEORIE OBORU

Slovník žurnalistiky

Výklad pojmů a teorie oboru

Jan Halada

Barbora Osvaldová

editoři

Recenzovali

doc. PhDr. Petr Orság, Ph.D.

PhDr. Petr Just, Ph.D.

**Financováno
Evropskou unií**
NextGenerationEU

**Národní
plán
obnovy**

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Publikace byla vydána za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Národního plánu obnovy v rámci projektu Transformace pro VŠ na UK (reg. č. NPO_UK_MSMT-16602/2022).

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2023

Obálka Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Druhé vydání

© Univerzita Karlova, 2023

© Jana Čeňková, Nora Dolanská, Pavel Dolanský – heirs, František Géla, Kateřina Gillarová, Jan Halada, Denisa Hejlová, Tereza Ježková, Pavel Kasík, Jakub Končelík, Jiří Kraus – heirs, Alena Láblová – heirs, Martin Lokšík, Veronika Macková, Josef Maršík, Václav Moravec, Alice Němcová Tejkalová, Barbora Osvaldová, Irena Prázová, Jaroslav Slanec, Karolína Šimková, Milan Šmíd, Martin Štoll, Ondřej Trunečka, Ludmila Trunečková, Kateřina Turková, 2023

ISBN 978-80-246-5592-5

ISBN 978-80-246-5594-9 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

7	PŘEDMLUVA
9	EDIČNÍ POZNÁMKA
11	ABECEDNÍ SEZNAM AUTORŮ PODLE ŠIFER
11	SEZNAM OBECNÝCH ZKRATEK
12	SEZNAM HESEL
25	SLOVNÍK ŽURNALISTIKY
305	PŘÍLOHY
317	SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY

*Připsáno PhDr. Aleně Lábové, Ph.D.,
a prof. PhDr. Jiřímu Krausovi, DrSc.,
kteří se už tohoto vydání nedožili.*

Když jsme dávali dohromady první verzi tohoto *Slovníku žurnalistiky*, věděli jsme, že oblast médií se bude vyvíjet rychle a že bude komplikované zachytit její určitou podobu v čase. Nečekali jsme ovšem, že rozvoj bude tak překotný. Skoro nepřetržitě dochází k posunům v obsazích, stejně tak se objevují nové termíny. Ale jak už jsme napsali v předmluvách k minulým vydáním takovýchto kompendií, pojem žurnalistika je odvozen od původně latinského slova *diurnus*, tj. denní, a později z latiny do mnoha evropských jazyků převzatého slova *jour*, *journal*, tedy den, deník. Toto spojení naznačuje, že žurnalistika je vázána na den, a v některých případech dokonce na hodinu, v které se děje něco, co by měli recipienti vědět, aby byli informováni a mohli si také utvořit vlastní názor. Málokdo si už v současné době vystačí s tím, že čeká na informace do dalšího dne, kdy mu je psané noviny přinesou. A tak tedy neustále dochází nejen k proměně nosičů informací, ale často také k proměně terminologie. Snadnější bylo popsat věci uzavřené, dané historií, než ty, které se mění, frázovitě řečeno, takřka před našimi očima.

Předkládaná publikace je zaměřena výslovně tak, aby výklad jednotlivých pojmů byl srozumitelný co nejširšímu, tedy i laickému okruhu čtenářů. Česká žurnalistika byla ve svém vývoji poznamenána určitou literárností a také některé starší pojmy tento vliv prozrazují. Toto tradicionalistické pojetí se s novým stoletím začalo měnit, a tak mnoho termínů má v současnosti jiný obsah než kdysi. Přesto máme za to, že pro celkový dojem je třeba uvést i pojmy, které buď nesou svůj minulý význam, nebo slouží k pochopení obsahů nových.

Proto se pro snadnější orientaci autoři snažili hesla doplnit o zajímavé příklady z praxe, citáty nebo obrazový doprovod, což po našem soudu dává textu ještě další rozměr.

Stejně tak tento slovník obsahuje podrobnější hesla z kulturní žurnalistiky a publicistiky, sledovali jsme i vývoj u některých pojmů. S digitalizací a internetizací médií přibyla také celá řada nových hesel. Je logické, že tím se změnil okruh spolupracovníků, což je patrné v seznamu zkratk.

Jako editoři se domníváme, že pro pochopení stavu médií je vhodné upozornit i na některé oficiální dokumenty, jako je *Listina základních práv a svobod* nebo *Etický kodex novináře*, zařazené do příloh.

Je pochopitelné, že výběr termínů není zdaleka vyčerpávající a nemůže být konečný. Některé pojmy mají odlišný obsah, jiné teprve vzni-

---

kají a hledají své vysvětlení a opodstatnění. Pro definování to znamená úskalí, na druhé straně lze ale doložit, že žurnalistika neustrnula. Je to organismus živý, reagující na společenské i technické změny.

Editoři i autoři hesel jsou si vědomi, že se jedná o vývoj, který se nezastaví, pokud bude dostatek příjemců sdělení a pokud bude dostatek těch, kteří tato sdělení budou schopni poskytovat.

- Barbora Osvaldová

Multimediální koncepce *Slovníku žurnalistiky* je výsledkem práce šestadvaceti autorů – v původní verzi bylo autorů jen sedmáct – působících na katedrách Institutu komunikačních studií a žurnalistiky na Fakultě sociálních věd pražské Univerzity Karlovy. Nejedná se o první slovník tohoto institutu a jeho pracovišť. Předchozí tři vydání obdobných žurnalistických slovníků (nakladatelství LIBRI v Praze 1999, 2002 a 2007, a to zásluhou PhDr. Františka Honzáka a PhDr. Marie Honzákové, pod názvem *Praktická encyklopedie žurnalistiky*) měla velký úspěch a byla vždy doplňována i aktualizována. V tom posledním vydání vyšla také slovníková hesla z oblasti marketingu a public relations, která pak ale měla již podobu samostatné publikace s názvem *Marketingová komunikace a public relations. Výklad pojmů a teorie oboru* (ed. Jan Halada), kterou vydala Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, v roce 2015, dotisk 2016.

Tento nový, v podstatě již podruhé přepracovaný, rozšířený a doplněný *Slovník žurnalistiky* navazuje na všechna předchozí zpracování v koncepci propojenosti jednotlivých hesel, za pomoci odkazů k heslům v celém slovníku. Zásadní změny spočívají v upřesnění jednotlivých hesel, jejich doplnění, ale především v jejich inovaci, zachycení hektického vývoje v mediální sféře od posledního vydání prvního dotisku v roce 2020, v přiblížení digitálního světa médií, sociálních sítí a vůbec všeho nového, co se objevilo v komunikační teorii a praxi. A proto je tu také relativně velký počet nových hesel, nová je i struktura hesel a rozšířen byl seznam literatury. Publikace tedy umožňuje orientaci v žurnalistice a mediálních studiích jak pro studenty, tak pro novináře a odbornou i laickou veřejnost.

Samotná hesla – je jich přibližně tisíc a k tomu velké množství přírodních odkazů – jsou řazena abecedně a v případě dvouslovných pojmů většinou podle substantiva, tedy např. agentura tisková. Celá řada hesel zároveň ve svém závěru odkazuje na příbuzné pojmy či společnou mediální problematiku.

Při uvádění etymologie pojmů používáme u latinských a řeckých sloves 1. osobu jednotného čísla, jak je obvyklé u většiny jazykových slovníků (např. *audio*), zatímco český pojem je zásadně ve tvaru infinitivu (např. slyšet). V hranatých závorkách uvádíme v případě potřeby za názvem hesla výslovnost, v kulatých závorkách za nimi je pak uveden původ cizího slova a jeho český ekvivalent.

U mnoha hesel je věcná, slovníková část doplněna částí popularizační, která nabízí pohled do historie pojmu nebo rozvíjí či jinak doplňuje vesměs strohé encyklopedické podání. Spolu s ilustračním doprovodem se tak autoři snažili nabídnout uživatelům rozšířený a třeba i trochu odlehčený pohled na tuto problematiku. Příloha potom doplňuje *Slovník žurnalistiky* významnými dokumenty – malá část z nich je ovšem i součástí textu hesel –, které mají přímou souvislost s žurnalistikou a celou mediální oblastí. Na závěr je připojen široký seznam literatury, který tuto teoretickou část dílčím způsobem doplňuje; u některých hesel je použita a doporučená literatura připojena přímo k textu.

Naproti tomu jsme pokládali za nadbytečné zařazovat všechna hesla týkající se přístrojů, které se v žurnalistické a mediální oblasti běžně používají, např. počítač, kamera, fotoaparát, diktafon a podobně, ale i pojmy dnes už doslova historické, jako např. horká sazba, kartáčový obtah, linotyp či metér apod., protože výklad o jejich technickém fungování do takto pojatého slovníku nepatří. Na druhé straně jsme se snažili i postihnout poněkud hektický vývoj v používání některých pojmů, jež ještě nejsou plně zafixovány a vyskytují se ve více podobách, jako je tomu například v psaní pojmů on-line a online, kdy volíme všude jen jednu podobu. V tomto smyslu je podtitul *Slovníku žurnalistiky* práv svému názvu – *Výklad pojmů a teorie oboru*.

Autoři spolu s redakcí nakladatelství věří, že nové vydání slovníku se stane vyhledávanou a spolehlivou praktickou příručkou, která ovšem poslouží i teoretickým výkladem základního sumáře pojmů z oblasti teorie médií a jejich komunikačního významu.

– Jan Halada

ABECEDNÍ SEZNAM AUTORŮ**PODLE ŠIFER**

- (al) – † PhDr. Alena Lábová, Ph.D.
 (ant) – doc. PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.
 (bo) – doc. PhDr. Barbora Osvaldová
 (dh) – doc. PhDr. Denisa Hejlová, Ph.D.
 (fg) – Mgr. František Géla
 (ip) – PhDr. Irena Prázová, Ph.D.
 (jč) – PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.
 (jh) – doc. PhDr. Jan Halada, CSc.
 (jk) – † prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc.
 (jko) – PhDr. Jakub Končelík, Ph.D.
 (jm) – PhDr. Josef Maršík, CSc.
 (js) – Mgr. Jaroslav Slanec
 (kg) – PhDr. Kateřina Gillárová
 (kš) – Mgr. Karolína Šimková
 (kt) – Mgr. Kateřina Turková, Ph.D.
 (lt) – PhDr. Ludmila Trunečková, Ph.D.
 (ml) – PhDr. Martin Lokšík
 (mš) – PhDr. Milan Šmíd
 (mšt) – prof. MgA. Martin Štoll, Ph.D.
 (nd) – PhDr. Nora Dolanská
 (ot) – Mgr. Ondřej Trunečka, Ph.D.
 (pd) – † PhDr. Pavel Dolanský
 (pk) – Mgr. Pavel Kasík
 (tj) – Mgr. Tereza Ježková, Ph.D.
 (vm) – PhDr. Václav Moravec, Ph.D.
 (vma) – Mgr. Veronika Macková, Ph.D.

SEZNAM OBECNÝCH ZKRATEK

- aj. – a jiné
 angl. – anglický, anglicky, angličtina
 apod. – a podobně
 arab. – arabský, arabsky, arabština
 atd. – a tak dále
 atp. – a tak podobně
 č. – číslo
 franc. – francouzský, francouzsky, francouzština
 ital. – italský, italsky, italština
 lat. – latinský, latinsky, latina
 mn. č. – množné číslo
 např. – například
 něm. – německý, německy, němčina
 popř. – popřípadě
 resp. – respektive
 rus. – ruský, rusky, ruština
 řec. – řecký, řecky, řečtina
 špan. – španělský, španělsky, španělština
 tzv. – takzvaný
 → – šipka odkazující na jiné heslo

AA

- abonent
abonent agenturní
advertorial
aféra
aforismus
agentura
agentura fotografická
agentura literární
agentura tisková, též zpravodajská
agentura zpravodajská viz agentura tisková
agenturní abonent viz abonent agenturní
agenturní bulletin viz bulletin agenturní
agenturní fotografie viz fotografie agenturní
agenturní servis viz servis agenturní
agenturní zpráva viz zpráva novinová, rozhlasová, televizní
agenturní zpravodajství viz zpravodajství
akcidence, též akcidence, akcidenční tiskoviny
akreditace
Aktualita viz Československý zvukový filmový týdeník
aktualita
aktualita fotografická
aktualizace, též update
aktuálnost
akvizice viz výroba televizní/rozhlasová
allonym viz pseudonym
almanach
anagram viz pseudonym
analogové záznamové videoformáty
anonym viz pseudonym
anketa
anonce
anonym
anotace
antologie
argot
arch autorský (AA)
arch tiskový
arch vydavatelský (VA), též nakladatelský
archiv
archová montáž viz montáž
art-direktor
Asociace provozovatelů soukromého vysílání (APSV)
Asociace televizních organizací (ATO)
audiovizuální
audiovizuální jazyk
audiovizuální kompozice viz kompozice audiovizuální
autobiografie
autograf
automatizovaná žurnalistika viz žurnalistika automatizovaná
autoportrét
autor, autorka
autorizace
autorská šifra, značka viz autor
autorské právo viz právo autorské
autorský arch viz arch autorský
autorský honorář viz honorář
autotypie
autotypie duplexová viz duplex
avantgarda
Average Time Spent (ATS)
avízo
background
balíček viz výroba televizní/rozhlasová
Bernská úmluva viz copyright, právo autorské
beseda rozhlasová/televizní
bestseller, též bestseler
BETACAM SP viz analogové záznamové videoformáty

- bibliografie**
bienále
bilaterál
binge-watching
biografie
blesk, blesková zpráva viz fleš
blízkost zprávy
blog
blogování, blogging
blu-ray
briefing
browser viz prohlížeč
brožura
bulletin agenturní
bulvár
bulvární
- causerie**
CCD
CD
CD-ROM
celoplošná rozhlasová stanice
cenzura
cicero, zkratka cic, c
citát, citace
clickbait
CMOS
CMYK viz tiskový režim CMYK
comics viz komiks
copyright
corrigenda viz errata
cromalin viz nátisk
cross promotion
crowdfunding
crowdsourcing
cyklus rozhlasový
cyklus televizní
- časopis**
čelo agenturní zprávy viz lead
červené tlačítko viz tlačítko červené
Česká tisková kancelář/ČTK
Československý zvukový filmový týdeník Aktualita
- četba/čtenář**
četba rozhlasová
článek
črta
čtenář, čtenáři viz četba, čtenář, komunikace, linka čtenářská, médium, oddělení dopisové
čtenářská linka viz linka čtenářská
čtenářské dopisy viz oddělení dopisové
čtenářství
čtenost viz četba, čtenář
ČTK viz Česká tisková kancelář
čtverčík
čtvrtá moc viz sedmá velmoc
čtvrtletník viz tisk periodický
- DAB**
dabing
databanka viz databáze
databáze, též databanka
datová žurnalistika viz žurnalistika datová
deadline viz uzávěrka
debata
deleatur
dementi
denička
deník
deníky zdarma
depeše
dezinformace
diakritická znaménka viz znaménka diakritická
dialekt, též nářečí
dialog
Didotův měrný systém
digest
digital divide
digitalizace médií
digitální daň
digitální fotografie viz fotografie digitální
digitální multiplex

- digitální vysílání rozhlasové
digitální vysílání televizní
digitální záznamové videofor-
máty
DILIA
diskurz
diskuse
dispečink rozhlasový
distribuce, distributor
distribuce rozhlasového a televizní-
ho signálu viz program, televize,
vysílání kabelové
DNG
DNPS, DNP
dokument
dokumentace
domicil
dopis otevřený
dopisovatel viz korespondent,
korespondentka
dopisy čtenářů, dopisové oddělení
viz oddělení dopisové
dotisk
dpi
dramaturg
DRM
dronová žurnalistika viz žurnalisti-
ka dronová
dřík
DTP
duktus
duplex, též duplexová autotypie
DVB-C
DVB-H
DVB-S
DVB-T
DVB-T2
DVD

edice
editor
editor obrazový
editorial viz úvodník
elektronická podoba periodik
elektronická pošta viz e-mail
elév
e-mail
embargo
embedded journalism
embedding
ENG
entertainizace
entrefilet
EPG
epigram
errata, též corrigenda
esej
etika novinářská
exkluzivita
ex libris
expedice
explicit viz kolofón
expozé
expoze

fabule
Facebook
fact-checkingová žurnalistika viz
žurnalistika fact-checkingová
fake news
faksimile
fakt, faktum
fáma
feature
feature fotografie
feed
fejton
fiction viz fakt
filiálka
filiální redakce viz redakce
filmové zpravodajství viz zpravo-
dajství filmové
fleš
font
formát
formát rozhlasový
formát televizní
foto CD viz photo CD

- fotografická agentura** viz **agentura fotografická**
fotografická aktualita viz **aktualita fotografická**
fotografická kompozice viz **kompozice fotografická**
fotografický portrét viz **portrét fotografický**
fotografie
fotografie agenturní
fotografie digitální
fotografie dokumentární viz **aktualita fotografická, foto-reportáž**
fotografie sportovní
fotografie titulní
fotografie žurnalistická
fotografvura viz **techniky tiskové**
fotomontáž
fotopool viz **pool**
fotoreportáž viz **reportáž fotografická**
fotoreportér
fotožurnalismus
fráze
frontispis, též **protitul**
Full HD viz **HDTV**
fulltext
funkce žurnalistiky

ghostwriter viz **autor, autorka**
glosa
gonzo žurnalistika
grafická úprava tiskovin viz **úprava tiskovin grafická**
grafický úpravce viz **úpravce grafický**
grafik
grafik počítačový
grafika

HbbTV
HDTV
headline, též **upoutávka**
- hexachrom**
hlasatel
hlavička
hlubotisk viz **techniky tiskové**
hoax
holdback
hologram
homepage viz **www-stránka**
honorář, též **autorský honorář**
horká sazba viz **sazba**
hypertext
hypertextový odkaz

chat

I-vysílání
ilustrace
imprimatur
index viz **rejstřík**
infodemie
infografika viz **grafika, servis agenturní**
informace
informace obrazová (oíčko)
informační zdroj viz **zdroj**
infotainment
iniciála
INTERGRAM
internet
internetová periodika viz **žurnalistika**
interpunkční znaménka viz **znaménka interpunkční**
interview
investigativní žurnalistika viz **žurnalistika investigativní**
inzerát
inzerce
IRC viz **chat**
iReport
iReportér
ISBD viz **ISBN**
ISBN
ISDS viz **ISSN**

- ISMN**
ISSN
- jazyk**
jazyk médií
jazyková korektura viz korektura
jazyková norma a kodifikace viz norma a kodifikace jazyková
jazyková úprava textu viz redigování
jazykové zákonodárství
jazykovědná stylistika viz stylistika jazykovědná
jednička
jednolisty
jednosloupek
jednotka osvitová viz osvit, osvitová jednotka
jeřáb kamerový
juvenilie
- kabelové vysílání viz vysílání kabelové**
kachna novinářská
kamelot
kameraman viz kameraman hlavní, švenkr
kameraman hlavní
kancelář tisková viz agentura tisková
kapesní vydání viz vydání
kapitálek
kapitálka
karikatura
karton
katalog
klauzule svědomí
klíčotypie viz techniky tiskové
klíčová slova viz slova klíčová
klíčování
klip
kliše
kniha
knihtisk viz techniky tiskové
- knižní vazba viz vazba**
kodex novináře viz etika novinářská
koedice viz koprodukce, vydání
kolofon, též explicit, rubrum
kolportáž
komentář
komiks
kompilace
kompozice
kompozice audiovizuální
kompozice fotografická
komunikace
komuniké
koncese viz koncesionář
koncesionář rozhlasový a televizní
konference tisková
konvergence
koprodukce
koprodukce viz také výroba televizní/rozhlasová
korektura, korekce, korektor
korespondent, korespondentka, též dopisovatel
kreslený vtíp viz vtíp kreslený
kritika filmová a televizní
kritika literární a publicistická
kryptonym viz pseudonym
kulér
kurziva
- lámání**
laminování viz vazba knižní
layout
lead, též čelo
legenda
lektor
leták
letter of intent
libreto
libri prohibiti
licence
lifestylový magazín
lingvostylistika viz stylistika jazykovědná

- linka čtenářská (posluchačská)
linotyp viz sazba
list
list titulní viz strana titulní
litera
literární agentura viz agentura
literární
literární scénář viz scénář literární
literatura faktu viz fakt
liteřina, též písmovina, písmenkový
kov
litografie viz techniky tiskové
logo
logotyp
lokálka
looklive
lpi, též LPI
- magazín
majuskule viz verzálka
maketa
makulatura
manuskript viz rukopis
manžeta viz perex
marginálie
marginální
marže viz rabat
masmédia viz média
matice viz analogové záznamové
videoformáty
medailon
médiá, masová médiá, masmédiá
médiá a kultura
médiá a marketing
médiá a public relations
médiá a sociální síť viz sociální
síť
médiá a sport
médiá a umělá inteligence viz
umělá inteligence (UI)
mediální domy a magnáti
mediální gramotnost
mediální panika (popř. mediální
hysterie)
- mediální rady viz rady mediální
mediální stereotypizace viz stereo-
typizace mediální
mediální stereotypy viz stereo-
typizace mediální
mediální výchova též mediální
vzdělávání
médiu
megapixel viz pixel
memorandum
merkantil
měsíčník
mezera
mezinárodní standardní číslování
hudebnin viz ISMN
mezinárodní standardní číslování
knih viz ISBN
mezinárodní standardní číslování
seriálových, tj. periodických
publikací viz ISSN
mezititulek
mikroport
minuskule, též minuska
misinformace
mixzóna
mluvčí
moaré
mobilní žurnalistika MOJO viz
žurnalistika mobilní MOJO
moderátor, moderátorka
momentka
monitor
monitorování
montáž
moto, též motto
multilaterál
multimédia
multitasking
mutace
- nadtitulek viz titulek
náhled
náklad
nakladatel viz nakladatelství

- nakladatelství
námět, též syžet
nářečí viz dialekt
na spadání
nátisk
nauka o jazykovém stylu viz stylisti-
ka jazykovědná
NearVod viz video-on-demand,
zkratka VOD
nekrolog
neperiodický tisk viz tisk neperio-
dický
New journalism viz nový žurna-
lismus
newsroom
NLE
non-fiction viz fakt
norma
norma a kodifikace jazyková
noticka
nová média
nové vydání viz vydání
novinář, novinářka
novinářská etika viz etika novi-
nářská
novinářská kachna viz kachna no-
vinářská
novinářská senzace viz senzace
novinářské ceny
noviny
nový žurnalismus
- obálka
občanská žurnalistika viz žurnalis-
tika občanská
občasník
obrazec sazební viz zrcadlo
obsah
obtah
očko viz švenkr
odběratel viz abonent
oddělení dopisové
odpověď
odstavec
- odsvuvník viz znaménka inter-
punkční
off the record
ofset viz techniky tiskové
ohlasy čtenářské, divácké, poslu-
chačské viz oddělení dopisové
ochrana soukromí
ochrana zdroje a obsahu informací
okruh vysílací
okruhy programové
ombudsman redakční
ombudsman tiskový
on-line journalism viz žurnalistika
on-line přenos, též stream
on-line reportáž
on-line rozhovor
opční právo viz vydání
oprava
oprávnění k vydání viz vydání
ořez
ořezové značky viz značky ořezové
a pasovací
OSA
osvit, osvitová jednotka
otázky základní
otevřený dopis viz dopis otevřený
otevřený zdroj viz zdroj otevřený
otvírák, též otvírací materiál
- paginace
pamflet
paparazzo
paperback
papír
parafráze
participativní žurnalistika viz
žurnalistika participativní
pasovací značky viz značky ořezové
a pasovací
pásmo rozhlasové
patitul viz titul
PDF (Portable Document Format)
PDK
peoplesmeter

- perex, slangově manžeta
periodický tisk viz tisk periodický
periodika viz tisk periodický
pérovka viz předloha pro reprodukci
pirátské vydání viz vydání
písmo tiskové
písmovina viz liteřina
pitaval
pixel
plagiát
playback
plazma
počítačová sazba viz sazba
podcast
podcasting
podčárník
podpis viz autograf, signatura
podtitulky, též titulky dialogové
podval
pointa
poledník
polemika
politainment
polygrafie
pomluva viz ochrana soukromí
pool
popisek
portál
portrét
portrét fotografický
portrét reportážní
pořad rozhlasový
pořad televizní
pořad vzdělávací
pořadová sazba viz sazba pořadová
postscript
postsynchron, též dodatečné ozvučení
povinné údaje viz tiráž
povinný výtisk viz výtisk povinný
poznámka
poznámka pod čarou
pramen viz zdroj
právo autorské
právo na informace viz svoboda tisku, zákon tiskový
právo na reprodukci viz copyright
prémium
pre-press
prime time
producent
product placement
produživatel
profil
program
programování televizní/rozhlasové
programové okruhy viz okruhy programové
programový okruh rozhlasový viz stanice rozhlasová
prohlížeč, též browser
projekce
proklad
propagace
prostrkání viz mezera
protititul viz frontispis
přebal
předloha pro reprodukci
předplatitel viz abonent
předplatné viz subskripce
předsádky
přenosový televizní/rozhlasový
přenosový batoh
příloha
pseudonym
public relations viz média a public relations
publicista
publicistika
publicistika filmová
publicistika rozhlasová
publicistika televizní
publikace
půlčtverčík viz čtverčík, mezera
PullVOD viz video-on-demand, zkratka VOD

PushVOD viz **video-on-demand**,
zkratka VOD
PVR

Quality TV

rabat, též **marže**
rada redakční
radiokamera (také **RF kamera**)
rady mediální
raník viz **deník**
rastr tiskový
rating
RAW
reach
real audio/video
reality show
recenze
recenzní výtisk viz **výtisk recenzní**
recipient
redakce
redakční rada viz **rada redakční**
redaktor, redaktorka
redigování
reedice
referát
regionální rozhlas viz **rozhlas**
regionální
regionální studio televizní viz
televize regionální
regionální tisk viz **tisk regionální**
regionální zpravodajství viz **zpra-**
vodajství
regulace žurnalistiky viz **žurnalis-**
tika
rejstřík, též **index**
reklama
relace
remitenda
reportáž
reportáž fotografická
reportáž rozhlasová
reportáž televizní
reportážní portrét viz **portrét re-**
portážní

reportér, reportérka
reprint
reprodukce
řešerše
rétorika
retuš
revue
režijní scénář viz **scénář technický**
režim barevný
režisér, režisérka
ročenka
ročník
rodina písmová viz **písmo tiskové**
rotačka
rozhlas, též **rádio**
rozhlas regionální
rozhlasová beseda viz **beseda roz-**
hlasová
rozhlasová četba viz **četba rozhla-**
sová
rozhlasová stanice viz **stanice roz-**
hlasová
rozhlasová zpráva viz **zpráva roz-**
hlasová
rozhlasové pásmo viz **pásmo rozhla-**
sové
rozhlasový cyklus viz **cyklus roz-**
hlasový
rozhlasový dispečink viz **dispečink**
rozhlasový
rozhlasový pořad viz **pořad rozhla-**
sový
rozhovor viz **interview**
rozlišení
rozmetání sazby viz **sazba**
RSS
rubrika
rubrum viz **kolofon**
rukopis, zastarale též **manuskript**

řádek, též **řádka**
řeka viz **mezera**
řez písma viz **písmo tiskové**
řez zlatý

- samizdat
sazárna viz DTP
sazba
sazba pořadová
sazeč viz sazba
scénář
scénář bodový
scénář literární
scénář technický, též režijní
sdělení dodatečné
Sdružení pro internetový rozvoj (SPIR)
sedmá velmoc
selfie viz autoportrét
self-publishing i selfpublishing
senzace
separát
seriál
servis
servis agenturní
set-top box
share
signální výtisk viz výtisk signální
signatura
signet viz značka nakladatelská
sirotek, též parchant
sitcom
sítotisk viz techniky tiskové
skandály viz bulvár, senzace
skener
skica
skládačka
skript
skriptka viz skript
skrytá kamera/skrytý mikrofon/
mobilní telefon apod.
slang
slítek
slogan
sloupce
sloupcová korektura viz korektura
sloupek
slova klíčová
SNG
snímač obrazový
soap opera
sociální síť
sólokapr
solutions journalism viz žurnalis-
tika zaměřená na řešení
soudnička
soutisk viz rastr tiskový, tisk,
značka ořezová a pasovací
spam
spin doctor
sponzorování v médiích
sportovní fotografie viz fotografie
sportovní
spot
stand up
stanice rozhlasová
stanice televizní
stavba zprávy viz kompozice
stenograf
stenotypistka
stereotypizace mediální
stopáž
storno
strana titulní, též titulní list
stránková korektura viz korektura
stránková montáž viz montáž
stream viz on-line přenos, televize
internetová
streamování
stringer viz zpravodaj
struktura rozhlasového programu
střih televizní
studio
styk s veřejností viz public relations
stylistika jazykovědná, též lingvo-
stylistika, nauka o jazykovém
stylu, slohu
subskripce, též předplatné
Super-VHS, též S-VHS viz analogo-
vé záznamové digitální video-
formáty
suplement viz příloha
světlotisk viz techniky tiskové

svoboda tisku
syndik, též **syndikus**
syndikát
synopse, též **synopsis**

šéfredaktor
šifra viz **autor**
šmok
šot
šotek tiskařský
špalta
špígl viz **zrcadlo**
štoček
švenkr

tabloid
talkshow
tally
tečka za zprávami
techniky tiskové
telenovela viz **soap opera**
teletext
televize
televize regionální, též **regionální**
televizní studio
televizní cyklus viz **cyklus televizní**
televizní pořad viz **pořad televizní**
televizní publicistika viz **publicistika**
televizní zpráva viz **zpráva televizní**
telonisnym viz **pseudonym**
těsnopis (stenografie)
text
tiráž
tisk
tisk bulvární viz **bulvár**
tisk neperiodický
tisk periodický
tisk regionální
tiskařský šotek viz **šotek tiskařský**
tisková agentura viz **agentura**
tisková
tisková chyba viz **errata**, **šotek tiskařský**

tisková konference viz **konference**
tisková
tisková oprava viz **oprava tisková**
tisková svoboda viz **svoboda tisku**
tiskové středisko viz **akreditace**,
briefing, **konference tisková**
tiskové techniky viz **techniky tiskové**
tiskoviny
tiskoviny akcidenční viz **akcidence**
tiskový arch viz **arch tiskový**
tiskový mluvčí viz **mluvčí**
tiskový režim **CMYK**
tiskový zákon viz **zákon tiskový**
titul
titulek
titulek televizní
titulky dialogové viz **podtitulky**
titulní fotografie viz **fotografie titulní**
titulní list viz **strana titulní**
tlačítko červené
tv guide
Twitter
týdeník
typograf viz **úpravce grafický**
typografie viz **úprava tiskovin**
typologie rozhlasových pořadů
typologie televizních pořadů
typy písem viz **písmo tiskové**

účaří
umělá inteligence (UI)
UMID
Unie vydavatelů
unilaterál
update viz **aktualizace**
upoutávka viz **headline**
úprava tiskovin grafická, též **typografie**
úpravce grafický, též **typograf**
úvaha
úvodník, též **editorial**
uzávěrka

- VA** viz arch vydavatelský
vakát
vazba
vdova
večerník
vedoucí vydání
velikosti písem viz písmo tiskové
verzálka, verzála, též majuskule
veřejný zájem
VHS viz analogové záznamové videoformáty
videoondemand, zkratka VOD
videožurnalismus
viktimizace sekundární
virtuální kazeta
virtuální studio
vlastní životopis viz autobiografie
vložená příloha viz příloha
volný novinář viz novinář
vtip kreslený, nepřesně karikatura
vydání
vydání zvláštní
vydavatel
vydavatelé tištěných médií viz Unie vydavatelů
vydavatelský arch viz arch vydavatelský
vydavatelství viz vydavatel
vyhledávání fulltextové
vyhledávání podle klíčových slov
východ, východová
výroba televizní/rozhlasová
vysílací okruh viz okruh vysílací
vysílání kabelové
výtazek
výtisk autorský
výtisk povinný
výtisk recenzní
výtisk reklamní
výtisk signální
vyváženost
vyznačování
vzdělávací pořad viz pořad vzdělávací
- whistleblowing**
www
www-stránka, též webová stránka
- záběr**
záběrová triáda
záhlaví
základní otázky viz otázky základní
zákon autorský viz copyright, právo autorské
zákon tiskový
zalomení viz lámání
záložka
zástupce šéfredaktora viz šéfredaktor
zátah, zatažení řádku viz lámání
záznam
zdroj
zdroj otevřený
zlatý řez viz řez zlatý
zlom viz lámání
značka
značka autorská viz autorizace
značka nakladatelská, též signet
značky ořezové a pasovací
znaménka diakritická
znaménka interpunkční
zpětná
zpětné přehrávání/zhlédnutí
zpráva novinová
zpráva rozhlasová
zpráva televizní
zpráva tisková
zpravodaj
zpravodajská agentura viz agentura tisková
zpravodajská tečka viz tečka za zprávami
zpravodajské hodnoty
zpravodajský server
zpravodajství
zpravodajství agenturní textové
zpravodajství filmové

- zpravodajství fotografické** viz **zpráva fotografická**
zpravodajství kulturní viz **média a kultura**
zpravodajství rozhlasové
zpravodajství televizní
zrcadlo, též **sazební obrazec**, v **žargonu špičgl**
zvláštní vydání viz **vydání zvláštní**
- žánr**
žargon novinářský
živé záhlaví viz **záhlaví**
životopis viz **autobiografie**
žurnál
žurnalista
- žurnalistická fotografie** viz **fotografie žurnalistická**
žurnalistika
žurnalistika automatizovaná, popř. **robotická**
žurnalistika datová
žurnalistika dronová
žurnalistika fact-checkingová
žurnalistika investigativní
žurnalistika kulturní viz **média a kultura**
žurnalistika mobilní MOJO
žurnalistika občanská
žurnalistika participativní
žurnalistika sportovní
žurnalistika zaměřená na řešení

AA – zkratka pro autorský →arch. (jh)

abonent (franc. *abonner* = předplatit) – obecně předplatitel či odběratel, jímž se rozumí fyzická či právnická osoba, která si předplatí na určité období místo v kulturním nebo sportovním zařízení (franc. *abonnement* = předplatné) nebo také pravidelnou dodávku tisku denního, případně s delší periodicitou (periodika, →tisk periodický), do místa bydliště či pracoviště, případně přístup k internetovému →titulu. Noviny a →časopisy dle objednávky, tzn. denně nebo jen v určité dny, rozšiřuje pro abonenty v České republice První novinová společnost, a. s. (PNS), největší distributor tisku, s velkým množstvím prodejních míst, a další distribuční firmy. Viz také distribuce, distributor, subskripce.

Cena předplatného je zpravidla nižší než ve volném prodeji, ale protože je pro vydavatele výhodné mít co největší počet odběratelů, redakce často inserují předplatné jako součást reklamní kampaně spojené s určitým zvýhodněním, např. ziskem zájezdu, věcné ceny či bonusu při nákupu v dané síti prodejen. Věrnostní programy pro předplatitele obsahují slevy na telefon, energie, pohonné hmoty, bezplatný přístup do on-line archivu článků či čtení navíc (extra stránky). Existují různé typy předplatného, např. podle délky (na zkoušku, minipředplatné, roční, dvouleté) nebo cílové skupiny (předplatné studentské). (It)

abonent agenturní – označení subjektu mediálního (vydavatelé →periodického tisku, zejména denního, zpravodajské úseky →rozhlasu a →televize, internetové servery) i nemediálního

(státní správa, veřejné instituce, hospodářské subjekty), který na smluvním základě a za úhradu odebírá agenturní produkci, resp. agenturní →servis. Dohoda mezi obchodními partnery (tiskovou →agenturou, producentem →zpravodajství a poskytovatelem služeb, a klientem) má písemnou podobu a kromě specifikace vybraných produktů a služeb, jejich ceny, doby trvání smlouvy či výpovědní lhůty obsahuje též podmínky užití (licenční smlouvy pro konečného uživatele, licenční smlouvy pro mediální využití, komisionářské smlouvy s dalšími distributory). Patří mezi ně také pravidla pro uvádění signatury →agentury a limity pro nakládání se servisem (omezení použitého objemu poskytnuté produkce či doby její archivace). V případě, že abonentem agenturního zpravodajství je jiná tisková agentura, je možný odběr i na principu reciprocity.

Nejvýznamnějším klientem →ČTK jsou →médiá, reprezentující zhruba dvě třetiny jejich výnosů z prodeje. Servisy za stejné ceny si ČTK vyměňují s jinými menšími agenturami, např. polskou PAP. Viz také agentura. (It)

advertorial – typ placeného reklamního sdělení, které svojí podobou imituje redakční obsah daného →médiá. Název vznikl kombinací anglických slov *editorial* (redakční text →článek) a *advertisement* (→reklama). *Advertorial*, by měl být vždy označen tak, aby →recipient z jeho obsahu jednoznačně poznal, že se jedná o placenou reklamu, která nepochází z →redakce daného média.

D. Hejlová: *Public relations*, Praha 2015; J. Halada (ed.): *Marketingová komunika-*

ce a public relations. *Výklad pojmů a teorie oboru*, Praha 2016. (tj)

aféra (franc. *affaire* = věc, záležitost, událost, příhoda, zápletka) – v žurnalistické terminologii vždy ve významu nepřijemnosti, →senzace, ostudy, ať už veřejné, např. politické, nebo soukromé, která se později dostane na veřejnost. Viz také bulvár, bulvarizace. (bo)

aforismus (řec. *aforizó* = vymezit) – pregnantní a zobecňující vyjádření, jež může představovat jen jednovětý duchaplný výrok. Počátky aforismu hledejme u starořeckého lékaře a myslitele Hippokrata. Během staletí se vyvíjel, ale stále si zakládá na kontrastu nebo jinotaji. Jeho obliba zůstává celkem neměnná. Náruživě byl pěstován francouzskými klasiky (François La Rochefoucauld), ve 20. století v Anglii aforismus tvořil G. K. Chesterton, ve středoevropském prostoru Franz Kafka, Karl Kraus nebo Stanisław Jerzy Lec. K uznávaným českým aforistům patří spisovatelé a →novináři Jan Neruda, Karel a Josef Čapkovi, Jaroslav Hašek, po válce mezinárodně známý Gabriel Laub, v současnosti např. básníci Jiří Žáček a Miroslav Huptych. Úspornější a více založené na slovní hříčce, vtipu i náhodných proslovech jsou tzv. gregerie (ze špan. *las greguerías*), které vznikly ve Španělsku z popudu surrealistického umělce Ramóna Gómeze de la Serny, např. „Existuje jediná vůně, která může soutěžit s vůní po bouřce: vůně ořezávané tužky.“ *Bylo by načase, aby se nevina těšila stejné pozornosti jako zločin* (La Rochefoucauld).

Ten, kdo hlásá banality, je většinou velmi netolerantní v porovnání s člověkem, jenž

připouští, že pravda je paradox. Muslimům a bolševikům připadá jejich jednoduchá víra tak samozřejmá a univerzální, že ji chtějí každému vnutit. Každá jednoduchost vede k tyranii jednoduchého vládce, každá jednoduchá víra postrádá složitý organismus vlastní sebereflexe. Moudrost a vtíp G. K. Chestertona, Praha 2006. (jč)

agentura (z lat. *ago* = jednat, *agens*, gen. *agentis* = jednající) – obecně jednatelství, zastoupení, též kancelář; kromě agentur →tiskových či →zpravodajských existují též agentury →fotografické, komunikační, →literární, divadelní, cestovní, mediální, ale i reklamní nebo public relations. Spojení tisková agentura/kancelář vzniklo v době, kdy jediným mediálním abonentem jejího →zpravodajství byl →periodický tisk a zprávy se vydávaly na papíře, a používá se stále. Adjektivum tiskový/á ostatně i dnes v širším smyslu označuje reprezentanta mediální sféry také v jiných spojeních, jako jsou tiskové zprávy, tisková prohlášení, tiskové konference, →tiskoví mluvčí či tisková střediska. Ani zdánlivě překonané označení zpravodajské instituce termínem kancelář nezmizelo, přetrvává v názvech, např. →Česká tisková kancelář nebo Tidningarnas Telegrambyra/TT (švédská), Norsk Telegrambyra/NTB (norská), dále Magyar Táviróti Iroda/MTI (maďarská). (lt)

agentura fotografická – specializovaná →agentura zaměřená výhradně na pořizování, prodej a archivaci obrazové →dokumentace všech důležitých událostí lidské společnosti →médiím. Dělí se podle zaměření a diverzifikace

nabídky na zpravodajské obrazové agentury a fotobanky. Dnes je většina těchto agentur v soukromém vlastnictví, jejich majiteli mohou být jak sami fotografové (*Magnum Photos*, *NOOR*, *VII Photo Agency*), tak i podnikatelé (*Corbis*, *Getty Images*). Podobně jako tiskové agentury se kategorizují podle objemu služeb a rozsahu působnosti. Podle počtu zaměstnanců, zemí, v nichž má agentura zastoupení, objemu produkce a počtu domácích a zahraničních odběratelů se fotoagentury dělí na světové (*Black Star*), mezinárodní (*Sipa Press*), regionální (*Choice Images*) a národní (*Flash 90*). Fotobanky jsou specifickým druhem fotografických knihoven, specializují se na archivaci a prodej → fotografií. Obsahují rozsáhlé → databáze originálních záběrů vhodných k soukromému i profesionálnímu využití formou prodeje → autorských práv. Jejich nejčastějšími odběrateli jsou → nakladatelství, → vydavatelství, reklamní a PR agentury a grafická a → DTP studia. První agentury pracující s fotografickým obrazem se objevily v době, kdy byla vyřešena reprodukce polotónové předlohy, fotografie, v denním → tisku. Fotografové spolupracující s tiskem hledali možnosti pracovat prostřednictvím agentur, které by jim garantovaly pravidelné zakázky, finanční zajištění a zároveň se staraly o distribuci jejich práce. Nejstarším fotografickým servisem byla agentura *George G. Baina*, jež vznikla roku 1895. Bainaův servis společně se dvěma dalšími agenturami *Underwood and Underwood* a *Brown Brothers* byly do dvacátých let minulého století hlavními zdroji obrazových materiálů. Ve třicátých letech získaly významné postavení v obrazo-

vém → zpravodajství německá agentura *Dephot* (*Deutsche Photodienst*, 1928) a francouzská agentura *Rapho* (1933), jež ovlivnily počáteční vývoj fotožurnalismu. Významným mezníkem ve vývoji fotoagentur byl vznik agentury *Magnum Photos* (1947, založili ji fotografové Henri Cartier-Bresson, Robert Capa, David „Chim“ Seymour a George Rodger). Ta představila jednak novou podobu novinářské fotografie, jednak novou definici fotoagentury jako zástupce nezávislých fotožurnalistů při jednání s médii. Byla vedena jako družstvo, provozovali a financovali ji sami členové, kteří měli a mají tvůrčí volnost, sami vyhledávají témata a určují, jak je zpracují. Negativy zůstávají v jejich vlastnictví, agentura dohlíží na jejich mediální využití. Agentura *Magnum Photos* ovládala trh s obrazovými → informacemi až do sedmdesátých let, kdy jsou v Paříži založeny agentury zaměřené na „horké obrazové aktuality“ *Gamma* (1968), *Sipa* (1973) a *Sygma* (1973), jejichž fotoreportéři jsou u všech důležitých světových událostí druhé poloviny 20. století, ale fotografují i „lehčí“ témata (kultura, věda a společnost). Na poptávku trhu po barevné novinářské fotografii zareaguje americká agentura *Contact Press Images* (1976) vedená fotografem Robertem Pledgem, která se specializuje na barevné fotografické projekty o závažných společenských problémech současnosti. Prototypem agentury 21. století je *VII Photo* (9. září 2001), založená sedmi nejlepšími světovými fotožurnalisty (Alexandra Boulat, Ron Haviv, Nick Knight, Antonín Kratochvíl, Christopher Morris, James Nachtwey, John Steinmeyer). Je to první agentura, jež

využije předností digitálních technologií, své fotografie a fotografické projekty nabízí a prodává výhradně prostřednictvím → internetu. Novým fenoménem na světovém trhu obrazových informací se v devadesátých letech stala fotobanka *Corbis*, založená v roce 1989 Billem Gatesem. Součástí jejího archivu, dokumentujícího obrazovou historii 20. století, jsou například *Betmmanův archiv*, archiv společnosti *United Press International* (UPI), archiv pařížské fotoagentury *Sygya*, archiv newyorské agentury *Saba Press* a další tematické sbírky, jako například *Temp Sport* s více než dvěma miliony fotografií z různých sportovních akcí. Trend ke slučování a seskupování archivů menších fotoagentur pokračuje. Ještě větší počet fotografických sbírek získala společnost *Getty Images* (1995), která za dobu své existence koupila nebo sloučila přes 40 fotobank. V lednu 2016 prodal Bill Gates fotobanku *Corbis* (v té době 100 milionů fotografických snímků a více než 800 000 videí). Fotobanku koupila čínská společnost *Visual China Group*, která touto akvizicí získala dominantní postavení na trhu obrazových → informací v Číně a posílila svoje postavení ve světovém obrazovém průmyslu. Ke slučování agentur dochází i v ČR. V roce 2021 Česká tisková kancelář koupila fotobanku Profimedia.
F. Láb – P. Turek: *Fotografie po fotografii*, Praha 2009. (al)

agentura literární – instituce, která zprostředkovává nabídky, výměny a prodej → autorských práv literárních děl; zastupuje → autora, autory, případně majitele (dědice)

autorských práv v jednání s domácími, ale především se zahraničními partnery, sjednává výši → honoráře, počet → vydání publikace v příslušném → nakladatelství, repríz divadelních her apod. Před listopadem 1989 měla u nás na tomto poli monopolní postavení → DILIA, po tomto roce se postupně objevovaly další agentury, DILIA se však po čase opět vrátila ke svému dominantnímu postavení. Dnes v České republice funguje okolo sedmi literárních agentur a záleží na majiteli → autorských práv, zda se pro některou rozhodne, anebo jedná se zájemci sám, bez zprostředkovatele. V reakci na změny knižního trhu ve světě, ale také v konkurenci např. Amazonu, Googlu apod. působí velké množství nejrozličnějších literárních agentur, např. Trident Media Group či literární megaagentura Carmen Balcellesové a Andrewa Wylieho Balcelles & Wylie. Viz také agentura, DILIA, INTERGRAM, OSA. (jh)

agentura tisková, též zpravodajská – instituce, která shromažďuje, zpracovává a poskytuje → abonentům v mateřské zemi i v cizině zpravodajské → informace, zpravidla slovní a obrazové, o významném a zajímavém dění domácím a zahraničním. Pro tiskové agentury se v historii vžilo označení → noviny novinářů, továrny na → zprávy či velkoobchod s informacemi. Nabídku tradiční agenturní produkce reprezentované textovým a fotografickým zpravodajstvím obohatil časem servis infografický, zvukový a audiovizuální. Podle náplně a věcného profilu lze rozlišit tiskové agentury univerzální, s širokým tematickým záběrem (např. Reuters, AP, AFP, TASS,

DPA, ČTK), a tiskové agentury specializované (např. sportovní SID či církevní KNA).

Tiskové agentury mohou být vlastněny →médií, nemediálními subjekty, existují jako instituce státní či se zvláštním (veřejnoprávním) statutem; na základě rozsahu působnosti a poskytovaných služeb bývají klasifikovány jako agentury světové, mezinárodní, regionální či národní.

Na rok 2018 připadlo výročí 100 let od vzniku Československé, dnes →České tiskové kanceláře/ČTK, která spatřila světlo světa současně se zrodem Československé republiky 28. října 1918.

Vznik nových tiskových agentur byl i v posledním desetiletí 20. století (např. ČTK či TASR) často spjat se vznikem nových států, což platí jak pro území někdejšího Sovětského svazu, tak bývalé Jugoslávie či Československa. Viz také agentura.

První tiskovou agenturu založil v roce 1835 v Paříži Charles-Louis Havas a k jejím tradicím se dodnes hlásí francouzská agentura Agence France-Presse/AFP.

Druhou nejstarší je americká Associated Press/AP, jejíž kořeny sahají do roku 1846.

Jako třetí v pořadí vznikla roku 1849 agentura v Berlíně a v názvu nesla jméno svého zakladatele Bernharda Wolffa.

K nejstarším agenturám patří také Reuters, Paul Julius Reuter otevřel svůj podnik v Londýně v roce 1851.

J. Stejskal: *Zprávy z českého století.*

Tiskové agentury a česká společnost 1848–1948, Praha 2008; L. Trunečková:

Tiskové agentury, Praha 1997; L. Trunečková: Zákon o ČTK: transformace na půli cesty. Vývoj vztahů mezi politickou a mediální sférou v 90. letech 20. století, Praha 2015. (lt)

agentura zpravodajská viz agentura tisková

agenturní abonent viz abonent

agenturní

agenturní bulletin viz bulletin

agenturní

agenturní fotografie viz fotografie

agenturní

agenturní servis viz servis agenturní

agenturní zpráva viz zpráva novínová, rozhlasová, televizní

agenturní zpravodajství viz zpravodajství

akcidence, též akcidence, akcidenční tiskoviny (lat. *accidens* = naskytující se) – označení příležitostných

→tiskovin, které lze podle účelu dělit

na osobní, např. navštívenka, osobní dopisní papír a obálka, různá osobní oznámení a poděkování, novoročenka, →*ex libris* atp.; firemní, např. pozvánka, navštívenka, →katalog,

jídelní a nápojový lístek, kalendář atd.; hospodářské, např. formuláře,

věstníky a vyhlášky, nejrůznější tiskopisy, kreditní a platební karty apod.;

a reklamní, zejména plakáty, →letáky, pozvánky, billboardy atd. Akcidence

jsou určeny pro jednorázovou potřebu a charakterizuje je především široká škála využití, různosti použitého

→formátu a kvality →papíru i nabídky nejrůznějších tiskových možností.

K běžným formátům akcidenčí patří →jednolist, dvoulist či skládačka. Viz také merkantil. (js)

K běžným formátům akcidenčí patří →jednolist, dvoulist či skládačka. Viz také merkantil. (js)

akreditace (franc. *accréditer* = zjednat

důvěru, pověřit) – doslova pověření, původně jmenování určité osoby zástupcem vysílajícího státu a udělení souhlasu přijímajícího státu.

Akcidence

V →žurnalistice pověření →redaktora zastupovat →médiu a jeho přijetí na různých akcích ve smyslu zaregistrování a souhlasu s přijetím. Mediální činitelé se zpravidla registrují v tiskovém středisku, kde získají potřebné osobní dokumenty (legitimace, jmenovky, označení, že jde o →novináře nebo →fotografa – PRESS či TISK aj.) a podklady k probíhající akci (např. tisková →konference); akreditováni jsou také zahraniční →korespondenti a →zpravodajové, čímž přijímající země dává najevo, že jejich činnost na svém území akceptuje. Udělení akreditace není automatické, např. při sportovních událostech v závislosti na atraktivitě soutěží či soupeřů může zájem převyšovat kapacitu. Organizátor podle významu média či jiných kritérií rozhodne o udělení souhlasu či zamítnutí žádosti, někdy si také vyžádá ukázky, které doloží novinářovu praxi v dané oblasti. Typy akreditací

určují, co reportér na stadionu smí, zda má přístup na →tiskovou konferenci či do →mixzóny, zda může v průběhu akce natáčet nebo realizovat živé rozhlasové vstupy. Porušení pravidel vede v krajním případě i k odebrání akreditace. (bo, ot)

Aktualita viz Československý zvukový filmový týdeník

aktualita (lat. *actualis* = činný) – dobová, naléhavá, časová věc, novinka, současná událost zachycená →médií včetně on-line, někdy chápaná ve smyslu →zpráva.

Nestačí, aby věc byla krvavá nebo hořící; musí být nová. Nestačí, aby mluvila k imaginaci; musí být především co možná dnešní... Svět novin, podobně jako svět divoké zvěře, existuje pouze v současnosti; vědomí novin (lze-li tu mluvit o vědomí) je omezeno na čirou přítomnost, sahající od ranního vydání do večerního nebo ob-

ráceně. Čte-li člověk týden staré noviny, je mu, jako by se probíral v Dalimilově kronice, nejsou to už noviny, nýbrž památka. Noetický systém novin je aktuální realismus: jest, co je právě nyní: extra praesentiam non est existentia: ergo bibamus. K. Čapek: *Chvála novin*, Praha 1984. (bo)

aktualita fotografická – nejdůležitější druh →žurnalistické →fotografie. Na zpravodajských stránkách →deníků (tištěných i internetových) má největší zastoupení, většinou plní úlohu otevírací fotografie čísla. Je to obrazová →zpráva o událostech a lidech do nich zapojených, která informuje o něčem novém, co se právě stalo. Fotografované události mají bezprostřední sociální, politický nebo ekonomický dopad. Učebnice fotožurnalistiky obvykle vy-

mezují fotografickou aktualitu těmito vlastnostmi: aktuálnost, relevantnost, srozumitelnost a obrazová působivost. Je aktuální, protože přináší obraz událostí, které jsou nové, momentálně pro společnost důležité nebo periodicky se opakující a jsou středem zájmu veřejnosti a →médií. Je relevantní, protože se zabývá nejdůležitějšími aspekty události, a pokud to jde, ukazuje souvislosti. Je srozumitelná a snadno čitelná, musí upoutat příjemce na první pohled. Uspořádání obrazových prvků v záběru by mělo soustředit pozornost na hlavní aktéry události. Fotografie by měla mít jeden hlavní motiv, více obrazových motivů v několika obrazových plánech by čtenáře dezorientovalo. Fotografie by měla být nejen technicky dokonalá a kompozičně nápaditá, ale také osobitě obrazově

Výbuch v autobusu, Tel Aviv 19. 10. 1994. Foto Ziv Koren

ztvárněná. Podle charakteru fotografované události se pro aktualitu používá označení general news a spot news.

General news jsou obrazové zprávy z očekávaných nebo předem plánovaných událostí, které mají předpokládáný průběh a odehrávají se na stejných místech se stejnými aktéry (zasedání vlády, volební kampaně, →tiskové konference, vernisáže apod., ale také děletrvající válečné konflikty nebo následky přírodních katastrof). Pro fotoreportéra je důležité, že se na tyto události může připravit, zná jejich průběh i aktéry, může předem zvolit fotografickou techniku, promyslet záběry a určit okamžiky, které zachytí. Předvídatelnost a opakovatelnost zobrazovaných akcí může vést k neinvenčním záběrům a používání obrazových klíšé.

Spot news přinášejí obrazové zpravodajství z událostí, jejichž vznik a vývoj nelze ani předvídat, ani naplánovat. Nelze určit, kde vzniknou a jak budou probíhat, fotograf se na ně nemůže připravit (snímky přírodních katastrof ad.). Často jsou →autory těchto snímků náhodní svědci událostí vybavení digitálními kompakty nebo smartphony se zabudovaným fotoaparátém. Obrazová ani technická kvalita sport news není většinou dobrá, přesto jsou uveřejňovány díky důležitosti zobrazené události. Do kategorie spot news patří také záběry zachycující politiku, zejména „zpravodajsky hodnotné“ nebo kontroverzní postavy politické scény, nejlépe zapletené do nějaké →aféry. Viz také fotograf, fotografie. A. Lábová – F. Láb: *Soumrak fotožurnalistu: manipulace fotografií v digitální éře*, Praha 2009. (al)

aktualizace, též **update** [ap'deit]

– oživení, zpřítomnění, uvedení do nových souvislostí, doplnění již publikovaného článku o nové →informace nebo oprava článku na základě nově zjištěných skutečností. On-line média obvykle uvádějí čas aktualizace, vhodné je i uvést, čeho se aktualizace týkala nebo co bylo opraveno. V tištěných →mediích je možné doplnit →článek v dotisku a opravy dříve publikovaných článků zařadit do příslušné rubriky. Viz také informace, zpráva. (pk)

aktuálnost – současnost, novost, časovost, naléhavost. Viz také aktualita, zpráva, informace. (bo)

akvizice viz **výroba televizní/rozhlasová**

allonym viz **pseudonym**

almanach (nejasného původu, přes arab. *al manah* = výpočet, míra) – kalendář, →ročenka, sborník prací, vydavatelský →katalog. Původně soubor kalendářních tabulek s astronomickými výpočty, postupně od 16. století doplňovaný praktickými návody, radami, anekdotami či různým vyprávěním, v 19. a 20. století již převážně sborník s publicistickými nebo literárními příspěvky, a to často začínajících →autorů, spojených generačně, názorově, programově apod.

Mezi naše první almanachy patří Klicperův a Chmelův Almanach aneb Novoročenka z roku 1824, básnický almanach Máj (1858 ad.), vlastenecko-básnické almanachy Ruch (1868, 1870, 1873), Almanach českého studentstva (1869), Umělecké besedy, z konce století Almanach secese S. K. Neumanna, později Teigeho